

Krzysztof KRASZEWSKI

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska

Werken w zuryskim systemie szkolnym

Wprowadzenie

W Szwajcarii za kształcenie publiczne odpowiedzialne są kantony, które dysponują własnymi systemami szkolnymi. Bywa, że różnice między nimi są tak znaczne, iż zmiana szkoły napotyka na poważne przeszkody. W Kantonie Zurych od 1 stycznia 2008 r. obligatoryjny czas trwania nauki szkolnej wynosi 11 lat. Obejmuje on: 2-letni okres przedszkolny (*Kindergartenstufe*), 6-letnie kształcenie elementarne (*Primarklasse*) oraz 3-letni stopień drugi (*Sekundarstufe*). Przedszkole jest nowym komponentem kantonowej szkoły powszechnej (*Volksschule*). Do gimnazjum [odpowiednik naszego liceum – przyp. K. Kraszewski] istnieje możliwość uczęszczania po 6 klasie względnie po 2 lub 3 klasie szkoły drugiego stopnia. Obowiązek szkolny może być realizowany także w szkołach prywatnych lub poprzez prywatne nauczanie, ale wówczas koszty kształcenia ponoszą rodzice. Publiczna szkoła powszechna jest politycznie i wyznaniowo neutralna. Wychowanie zorientowane jest na humanistyczne, chrześcijańskie i demokratyczne wartości. Szkoła przekazuje wiedzę ogólną i wspiera dzieci w ich rozwoju na ludzi samodzielnych i zdolnych do życia we wspólnocie. Dzieci, które do 30 kwietnia danego roku ukończą czwarty rok życia, po wakacjach objęte są obligatoryjnym okresem wychowania przedszkolnego. Okres ten traktowany jest jako wprowadzenie do szkoły (*Einschulung*). Mogą być nim objęte również te dzieci, których rozwój na to pozwala i do 31 lipca ukończą czwarty rok życia. Rok szkolny trwa od połowy sierpnia do początku lipca¹. Szkoła elementarna dzieli się na stopień niższy (*Unterstufe*), który obejmuje klasy 1–3 oraz stopień średni (*Mittelstufe*), obejmujący naukę w klasach 4–6. Pod koniec nauki w 6 klasie następuje podział uczniów według osiągnięć szkolnych. Będzie on wiążący na drugim stopniu edukacji. Decyzję o przydzieleniu ucznia do danej grupy podejmuje wychowawca (*Klassenlehrer*) wspólnie z rodzicami dziecka. Szczególnie uzdolnieni uczniowie mogą przystąpić do egzaminu kwalifikacyjnego do gimnazjum. W przypadku wyniku pozytywnego czeka ich 6-letni okres nauki, kończący się maturą². W kantonie zuryskim gminy organizują na stopniu drugim kształcenie według dwóch względnie trzech poziomów

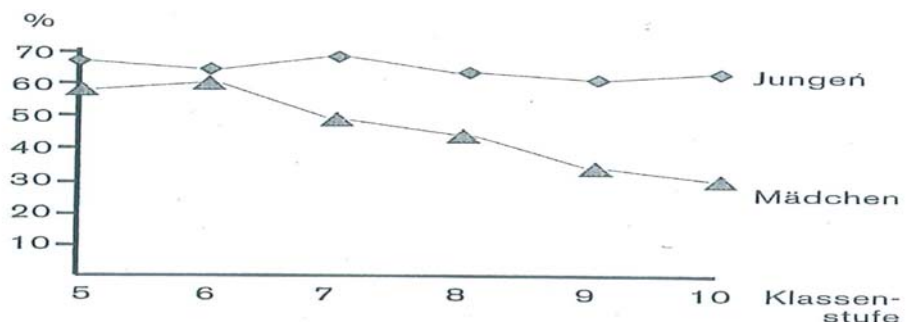
¹ <http://www.zuerichfamilie.ch/N94364/das-schulsystem-im-kanton-zurich.html>

² <http://www.zuerichfamilie.ch/N94366/die-primarstufe.html>

osiągnąć (*Die Sekundarstufe mit zwei: A und B oder drei: A, B und C Leistungsniveaus*). W obu przypadkach poziom A jest najbardziej wymagający³ [Strony... c]. Po jedenastu latach nauki uczniowie opuszczają obowiązkową szkołę powszechną (*Volksschule*). W zależności od uzyskanych wyników mogą oni kontynuować naukę w różnych typach szkół zawodowych lub gimnazjach.

1. O nauczaniu Werken

Pod koniec lat osiemdziesiątych [*Werkweiser 3... 2002 :29*] odbyła się szeroka dyskusja dotycząca dyferencjacji treści nauczania. Nie odbyło się bez odwoływania do roli kobiety i mężczyzny. Mimo wyrażanych wówczas różnych poglądów z upływem czasu kolejne kantony decydowały się na koedukacyjne nauczanie zajęć praktycznych. Z końcem lat dziewięćdziesiątych pojawiły się jednak głosy zwracające uwagę, iż w pewnych sytuacjach i przedmiotach podział treści wydaje się być zasadnym. Wskazywano, że większość dziewcząt około dziesiątego roku życia zaczyna przejawiać szczególny stosunek do techniki. Zwracano uwagę, że w porównaniu do chłopców dziewczęta w mniejszym stopniu interesują się techniką. Według autorów tego stanowiska u dziewcząt zaczyna wówczas być zauważalny dystans do techniki (*Technikdistanz*). Jedną z pierwszych przyczyn tego stanu rzeczy upatrywano w tym, że już w okresie wczesnego dzieciństwa oferta zabawek technicznych dla dziewczynek jest znacznie mniejsza niż dla chłopców.

Ryc. 1. Przedmiot Technik/Werken; Polytechnik/Arbeitslehre jako „bardzo interesujący” lub „interesujący” wg oceny dziewcząt (Mädchen) i chłopców (Jungen) w kolejnych klasach

Źródło: Kosack W, *Mädchen und Technik*, P.L. Verlag, Frankfurt am Main 1994, s. 44, za: V. Dittli, L. Spaeni et. al., *Werkweiser 3 fuer technisches und textiles Gestalten. Handbuch fuer Lehrkraefte 7. bis 9. Schuljahr*, Bern, Schweiz. 1 Auflage 2002, s. 29.

³ <http://www.zuerichfamilie.ch/N94367/die-sekundarstufe.html>

Z ryciny 1 wynika, że zainteresowania dziewcząt techniką w przeciwieństwie do chłopców w kolejnych latach nauki szkolnej słabną. Po raz pierwszy znaczna różnica w tym względzie jest bardzo widoczna po 7 roku nauki szkolnej. Ponadto podkreślano, że dziewczęta: mają mniejsze doświadczenie, jeśli chodzi o kontakt z różnymi przedmiotami technicznymi (np. wiertarki, piły); w mniejszym stopniu korzystają z urządzeń technicznych w zagospodarowaniu czasu wolnego; nie dążą tak jak chłopcy do zrozumienia zjawisk i działań technicznych, jeżeli nie mają one bezpośredniego odniesienia do zastosowania w życiu codziennym. Wyrażano obawę, iż koedukacyjne nauczanie przedmiotu może przyczynić się do pogłębienia różnic w zakresie zainteresowań technicznych dziewcząt i chłopców. Podkreślano, że dziewczęta mają bardzo mało wzorów wśród kobiet zainteresowanych techniką, które osiągnęły wysokie kompetencje w tym względzie. Zauważano, że dziewczęta nie przejawiają takiej motywacji do uczenia się techniki jak chłopcy i treści z tego zakresu wiedzy zaliczają do trudniejszych.

Treści nauczania przedmiotu szkolnego na kolejnych stopniach edukacji ujęte zostały w cztery działy [*Lehrplan...* 2004: 213–229]. Są to: twórcze i rzemieślnicze doświadczanie form podstawowych (*Gestalterisch und handwerkliche Grundformen erfahren*); poznawanie materiałów (*Werkstoffe kennenlernen*); stosowanie technik (*Techniken anwenden*); zaznajamianie się z produktami, wytworami i procesami pracy (*Produkte, Werke und Arbeitsprozesse betrachten*)”. W klasach młodszych i starszych materiałoznawstwo zostało podzielone na dwa obszary. Pierwszy: tekstylia, drugi: drewno/metal/glina oraz tekstylia i drewno/metal/tworzywo sztuczne. W zakresie realizacji treści działu pierwszego na stopniu niższym (klasy 1–3) centralne miejsce zajmuje zabawowa i naśladowcza działalność uczniów. W zabawie wykorzystują oni różne materiały (tworzywo) i próbują je łączyć ze sobą, wykonując zabawki, figurki, pojazdy lądowe, morskie, latające oraz przedmioty o charakterze użytkowym. W zakresie działu drugiego uczniowie starają się rozpoznawać i nazywać materiały, z którymi już się zetknęli. Dostrzegają i badają ich własności. Chodzi głównie o zmysłowe poznanie: kolor, struktura, tekstura, zapach, twardość, waga. Zwraca się również uwagę na aspekty ekologiczne. Przesłanką, która przyświeca realizacji treści z działu trzeciego jest poznanie i użycie przez uczniów narzędzi do najprostszych czynności technologicznych, bezpiecznego posługiwania się narzędziami oraz ich odpowiedniego przechowywania. Poznanie przedmiotów i narzędzi spotykanych w życiu codziennym jest celem wiodącym przy realizacji treści zawartych w dziale czwartym. Istotnym zagadnieniem jest również doświadczanie indywidualnego i zespołowego wykonywania zadań. Podkreśla się znaczenie przybliżania dzieciom różnych zjawisk i procesów w ich naturalnym środowisku. Z tego względu zaleca się organizowanie wycieczek do zakładów, warsztatów i muzeów oraz zwiedzanie wystaw technicznych. Istotnym zagadnieniem jest zwracanie uwagi na gotowość świadczenia pomocy koleżankom i kolegom oraz umiejętne przewycięzanie pojawiających się konfliktów.

Unterrichts- bereich	4. Klasse		5. Klasse		6. Klasse	
	Lektionen/ Woche	Lektionen/Jahr bei theoretisch 40 Schulwochen	Lektionen/ Woche	Lektionen/Jahr bei theoretisch 40 Schulwochen	Lektionen/ Woche	Lektionen/Jahr bei theoretisch 40 Schulwochen
Mensch und Umwelt	5 ¹	Lebenskunde und Realien 160 Religion und Kultur 40 ¹	6 ²	Lebenskunde und Realien 200 Religion und Kultur 40 ²	6 ³	Lebenskunde und Realien 200 Religion und Kultur 40 ³
Sprache	8	Deutsch und Schrift 200 Englisch 120	9 ⁴	Deutsch und Schrift 200 Französisch 80 Englisch 80 ⁴	9 ⁵	Deutsch und Schrift 200 Französisch 80 Englisch 80 ⁵
Gestaltung und Musik	8	Handarbeit 160 ⁶ Zeichnen 80 Musik 80	8 ⁷	Handarbeit 160 ^{6,7} Zeichnen 80 Musik 80	8 ⁷	Handarbeit 160 ^{6,7} Zeichnen 80 Musik 80
Mathematik	5	200	5	200	5	200
Sport	3	120	3	120	3	120
Lektionen/Woche	29 ¹		31 ^{2,4,7}		31 ^{3,5,7}	
Ergänzungslektionen			0-2 ⁸		0-2 ⁸	
Freifach	1 ¹⁰	Biblische Geschichte 40	1 ¹⁰	Biblische Geschichte 40	1 ¹⁰	Biblische Geschichte 40

Ryc. 2. Plan nauczania w klasach 4–6

Źródło: *Lehrplan fuer die Volksschule des Kantons Zuerich*, Zuerich 2004, s. 15
[Werken dotyczy Handarbeit i Zeichnen – przyp. K. Kraszewski].

Na stopniu średnim (klasy 4–6) przy realizacji treści działu pierwszego centralne miejsce zajmuje wdrażanie uczniów do planowego działania i zabawowe eksperymentowanie. Zaznacza się, że wytwory powinny być wykonywane według uprzednio ustalonych założeń. Podczas realizacji treści z działu drugiego szczególną wagę przywiązuje się do porównywania własności i znaczenia poszczególnych materiałów. W polu widzenia są również wybrane aspekty ekologiczne (powtórne wykorzystanie wytworów, ich likwidacja). Zagadnienia zawarte w dziale trzecim wskazują na wykorzystanie przez uczniów podczas obróbki materiałów określonych narzędzi i maszyn. Chodzi o poznanie struktury wybranych umiejętności ogólnotechnicznych (w tym technologicznych) i ćwiczenia. Zwraca się również uwagę na znaczenie postępu technicznego. Jednym z haseł programowych jest na przykład: „praca ręczna a maszynowa” i porównywanie ich znaczenia w poszczególnych epokach. W trakcie zajęć opartych na treściach działu czwartego zaleca się między innymi dokonywanie porównań wytworów własnych z tymi, które znajdują się w handlu, a także analizowanie swojego zachowania jako konsumenta dóbr techniki. Przy realizacji treści z działu pierwszego na stopniu wyższym (klasy 7–9) szczególną wagę przywiązuje się do samodzielnego planowania i realizacji zadań wytwórczych oraz twórczego eksperymentowania. W dziale drugim zawarto treści dotyczące materiałoznawstwa. Uwzględniono w nich zagadnienia dotyczące rozwoju tej dziedziny ze zwróceniem

uwagi na zagadnienia ekologiczne. W polu widzenia autorów są również treści związane z przybliżaniem młodzieży pracy ludzi różnych zawodów, którzy w swojej działalności wykorzystują poznawane przez uczniów materiały. W trakcie realizacji zagadnień z działu trzeciego uczniowie pogłębiają swoją wiedzę i doskonalą umiejętności w zakresie obróbki ręcznej i maszynowej. Dużą wagę przywiązuje się do poznawania przez uczniów postępu technicznego. Zwraca się uwagę na zgodną z instrukcją eksploatację urządzeń technicznych. Realizacja zagadnień zawartych w dziale czwartym wymaga od nauczycieli takiego planowania działalności dydaktycznej, aby uczniowie mieli możliwość porównywania wyników swojej pracy z wcześniej poczynionymi założeniami, mogli uczestniczyć w lekcjach muzealnych, zwiedzać wystawy techniczne oraz poznać wyposażenie i wykorzystanie różnych narzędzi, maszyn i urządzeń wybranych warsztatów.

Uwagi końcowe

Istotną rolę w realizacji założeń przedmiotu ogólnotechnicznego zajmują zagadnienia dotyczące przygotowania uczniów do wyboru zawodu (*Berufswahlvorbereitung*) [*Lehrplan...* 2004: 347]. Zwraca się przede wszystkim uwagę na wspieranie ich aktywności w tym procesie. Z jednej strony chodzi o rozpoznanie uzdolnień i predyspozycji uczniów, z drugiej zaś o podjęcie konkretnych działań w celu urzeczywistnienia podjętych zamierzeń i decyzji. Dlatego dużą wagę przywiązuje się do współpracy szkoły z rodzicami i doradcami zawodowymi. Jest to ważne, ponieważ oferta kształcenia zawodowego jest bogata, a wybór profesji wymaga uwzględnienia wielu czynników.

Literatura

Lehrplan fuer die Volksschule des Kantons Zuerich (2004), Bildungsdirektion des Kantons Zuerich.

Werkweiser 3 fuer technisches und textiles Gestalten. Handbuch fuer Lehrkraefte 7. bis. 9. Schuljahr (2002), Bern, Schweiz 1 Auflage.

<http://www.zuerichfamilie.ch/N94364/das-schulsystem-im-kanton-zurich.html>

<http://www.zuerichfamilie.ch/N94366/die-primarstufe.html>

<http://www.zuerichfamilie.ch/N94367/die-sekundarstufe.html>

Streszczenie

Autor artykułu przybliży czytelnikowi założenia zajęć z przedmiotu Werken w niemieckojęzycznym szwajcarskim Kantonie Zurych. Wcześniej dokonał krótkiej charakterystyki obowiązującego w nim systemu szkolnego. W części końcowej zwrócił uwagę na działania w zakresie orientacji zawodowej uczniów.

Słowa kluczowe: edukacja techniczna, system szkolny.

Werken in Zurich's school system

Abstract

The author of the article brings the reader closer to the purposes of the school subject Werken in the German speaking Swiss canton Zurich. Earlier, he outlines briefly some of the features of its scholar system. In the final part, he draws attention to some operations aimed at the career orientation of the students.

Key words: technology education, school system.